

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (BAİBÜEFD)

Bolu Abant İzzet Baysal University
Journal of Faculty of Education

2024, 24(1), 433–457. <https://dx.doi.org/10.17240/aibuefd.2024..-1314006>

Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerinde Çalışan Öğretmenlerin BEP Geliştirme Sürecine İlişkin Görüşleri

The Opinions Of Teachers Working At Special Education And Rehabilitation Centres On The Development Process Of Individualized Education Planning

Oya ARSLAN ARMUTCU¹, Mustafa KURT², Melike GENEL³

Geliş Tarihi (Received): 13.06.2023

Kabul Tarihi (Accepted): 14.02.2024

Yayın Tarihi (Published): 15.03.2024

Öz: Bu araştırmada özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde (ÖERM) çalışan 14 öğretmenin bireyselleştirilmiş eğitim programı (BEP) geliştirme sürecine ilişkin görüşlerini belirlemek amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda öğretmenlerin okul öncesi dönem, okul ve yaş dönemindeki öğrencileri için BEP geliştirme sürecinde; rolleri, yararlandıkları ölçü araçları, bu ölçü araçlarının müfredat ile örtüşme durumları, iş birliğinde buldukları kişiler ve iletişim sıklıkları belirlenmiştir. Ayrıca öğretmenlerin, geliştirdikleri BEP'lerin kalite ve yeterliliğine ilişkin görüşleri, kalite ve yeterliliğini arttırmaya yönelik önerileri istenmiştir. Araştırma sonuçları incelendiğinde öğretmenlerin BEP geliştirme ve uygulama sürecinde değerlendirilme aşamasından başlayarak yeterli zamanı ayırma, müfredata uygun araç belirleme, ölçü aracı hazırlama ve işlevsel amaç belirleme gibi zorluklar yaşadıkları, iletişim kurdukları kişilerin ve iletişim sıklıklarının büyük farklılıklar gösterdiği görülmektedir. Öğretmenler BEP'lerin geliştirilme sürecinde kendileri dışındaki kişi, kurum ve programlardan yararlanılmasının kalite ve yeterliliği olumsuz etkilediğine yönelik görüş belirtmektedirler. Ayrıca öğretmenlerin kalite ve yeterliliğin artırılması için ise BEP geliştirme ve uygulama sürecinde öğretmen ve aile iş birliği kurularak, işlevsel amaç belirleyebilme ve BEP geliştirebilme için öğretmen eğitim programlarına katılmalarının gerektiği başta olmak üzere pek çok önerilerinin bulunduğu görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Bireyselleştirilmiş eğitim programı, Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezi, Öğretmen görüşleri

&

Abstract: This study aims to determine the opinions of 14 teachers working at special education and rehabilitation centers (SECRs) on the individualized education planning development process. For this purpose, the study determined the roles of the teachers, the tools they used for assessment, and the appropriateness of these tools for the curriculum. Additionally, it examined the people teachers cooperated with and their frequency of communication concerning preschool and school-aged children. In addition, the teachers were asked their opinions on the quality and sufficiency of the IEPs they developed and their suggestions for promoting quality and adequacy. When the research results are studied, it is observed that teachers experience difficulties during the preparation and application of IEPs, such as not being able to allocate enough time, finding tools appropriate for the curriculum, creating assessment tools, and determining functional aims. Moreover, it is also observed that there are significant differences between the people they communicate with and the frequency of communication. In addition, teachers have stated that getting help from other people, institutions, and programs during the development of IEPs negatively affects the quality and sufficiency of IEPs. It is seen that teachers have various solutions for enhancing the quality and adequacy of IEPs during the development and application of IEPs, such as teacher-parent cooperation, developing the programs by conducting meetings and participating in teacher training programs for developing IEPs.

Keywords: Individualized education planning, Special education and rehabilitation centers, The opinions of teacher

Atıf/Cite as: Arslan Armutcu, O.; Kurt, M., ve Genel, M. (2024). Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde çalışan öğretmenlerin BEP geliştirme sürecine ilişkin görüşleri. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(4), 433-457. doi.org/10.17240/aibuefd.2024..-1314006

İntihal-Plagiarizm/Etik-Ethik: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği, araştırma ve yayın etiğine uyulduğu teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two referees and it has been confirmed that it is plagiarism-free and complies with research and publication ethics. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ijaws>

Copyright © Published by Bolu Abant İzzet Baysal University– Bolu

* 30.Ulusal Özel eğitim Kongresinde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

¹ Sorumlu Yazar: Dr. Oya Arslan Armutcu, Bursa Uludağ Üniversitesi, Özel eğitim Bölümü, oyaarslanarmutcu@uludag.edu.tr, 0000-0002-1177-9027

² Dr. Öğr. Üyesi. Mustafa Kurt, Bursa Uludağ Üniversitesi, Özel eğitim Bölümü, mustafakurt@uludag.edu.tr, 0000-0001-8410-7814

³ Uzm. Melike Genel, Hacıoğulları Hilmi Sonay İlkokulu, melikekec@gmail.com, 0000-0003-4225-7210

1. GİRİŞ

Bireyselleştirilmiş eğitim programları (BEP), özel gereksinimli bireylerin eğitim sürecinin ve bu süreci doğrudan ya da dolaylı olarak etkileyecek tüm hizmetlerin (destek eğitim hizmetleri, sağlık hizmetleri, sosyal hizmetler vb.) planlandığı ve bu hizmetlerin uygulama sürecinde yol haritası olarak kullanıldığı bir yapı olarak tanımlanabilir (Gartin ve Murdick, 2008; Kamens, 2004; Rakap, 2015; Rakap, Yücesoy ve Kalkan, 2019). Ülkemizde özel gereksinimli bireylerin eğitim sürecinde BEP geliştirmek, 1997 yılında yayınlanan 573 sayılı kanun hükmünde kararname ile zorunlu hale getirilmiş, bu zorunluluk sonraki dönemlerde düzenlenen Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği (ÖEHY) ile de devam ettirilmiştir. ÖEHY’de BEP’lerin içeriğinde, yıllık amaçların, destek özel eğitim hizmetlerinin, öğretim yöntem ve tekniklerinin, eğitim ortamlarına yönelik düzenlemelerin ve davranışsal müdahalelere yönelik planların bulunması gerektiği belirtilmiştir (ÖEHY, 2018). BEP’lerin kalitesini belirleyen birçok etmen bulunmaktadır. Bu etmenler arasında; BEP hazırlarken kullanılan ölçü araçlarının niteliği, BEP geliştirme sürecinde oluşturulan ekibin yapısı, BEP ekibi üyelerinin yeterlilikleri, BEP ekibinin çalışma yapısı gibi değişkenler sayılabilir (Batu, 2007; Fiscus ve Mandell, 2002; Kurt, 2019; Özyürek, 2009; Smith ve Brownell, 1995; Tike Bafra ve Kargın, 2009).

Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleri (ÖERM), Türk Milli Eğitiminin temel amaçları doğrultusunda, özel gereksinimli bireyler için hazırlanmış BEP’lerdeki amaçlara uygun olarak düzenlenen destek eğitim uygulamaları ile özel gereksinimli bireyleri hayata hazırlamaya katkı sağlayan eğitim ortamları olarak tanımlanmaktadır (MEB, Özel Eğitim Kurumları Yönetmeliği, 2012). Ülkemizde farklı eğitim ortamlarında (kaynaştırma/bütünleştirme yolu ile eğitim, özel eğitim okulu, özel eğitim sınıfı) eğitimini sürdüren özel gereksinimli bireyler destek eğitim hizmetlerini ÖERM’lerden alabilmektedirler. Bunun yanı sıra henüz örgün eğitim yaşına gelmemiş erken çocukluk dönemindeki (0-3 yaş) ve örgün eğitim yaşını tamamlamış (22 yaş ve üstü) yetişkinlik dönemindeki bireyler de ihtiyaç duydukları özel eğitim hizmetlerinin bir kısmını ÖERM’lerden aldıkları hizmet ile karşılamaktadırlar. Bu durum, çok farklı yaş grubundan, farklı yetersizliklere sahip, farklı eğitim ortamlarında örgün eğitimini sürdürmekte olan bireylerin özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinden hizmet almaları durumunu da ortaya çıkarmaktadır. Mili Eğitim İstatistikleri 2021-2022 verilerine göre Türkiye genelinde toplam 3118 kurumda 47.1378 öğrenci ÖERM’lerde eğitim almaktadır (MEB, 2022).

ÖERM’lerdeki öğrenci çeşitliliği, bu öğrenciler için hazırlanan BEP’lerde de benzer çeşitliliği zorunlu kılmaktadır. Farklı koşullar doğrultusunda ÖERM’den destek özel eğitim hizmetleri almak durumunda olan öğrenciler için o öğrencilerin içinde buldukları tüm koşulları göz önünde bulunduran, tüm boyutları ile öğrencilerin yaşam kalitelerini artıracak BEP’ler geliştirilmelidir. Bu kalitede ve kapsamda BEP geliştirmek etkili ve sürdürülebilir iş birliği, kaliteli değerlendirme ölçü araçları, etkin çalışan BEP geliştirme sistemlerinin oluşturulmasını zorunlu kılmaktadır (MEB, 2004; Özyürek, 2009; Vuran, Bozkuş-Genç ve Sani-Bozkurt, 2017).

Ülkemizde BEP süreçlerine yönelik yapılmış araştırmalarda rehber öğretmenlerin (Yazıcıoğlu, 2019), Rehberlik ve Araştırma Merkezi çalışanlarının (Avcıoğlu, 2012), okul yöneticilerinin (Ayanoğlu ve Gür-Doğan, 2019; Yılmaz, 2013), eğitim uygulama okullarında görev yapan öğretmenlerin (Öztürk ve Eratay, 2010), destek eğitim sınıflarında ve kaynaştırma sınıflarında çalışan öğretmenlerin (Şahin ve Gürler, 2018; Söğüt ve Deniz, 2018; Yaman, 2017), temel eğitim sınıflarında görev yapan öğretmenlerin (Burunsuz ve İnce, 2020; Evyapan, 2020; Söğüt ve Deniz, 2018; Tike Bafra ve Kargın, 2009), görüşlerine başvurulduğu görülmektedir. Bu araştırmaların bulguları; alanda çalışan öğretmenlerin BEP geliştirme sürecinde zorluk yaşadıklarını (Avcı ve Sakallı Demirok, 2022; Burunsuz ve İnce, 2020; Şahin ve Gürler, 2018; Tike Bafra ve Kargın, 2009), ilgili okul çalışanlarının BEP geliştirmek için var olan bilgi düzeyinin eksik ya da yetersiz olduğunu (Avcıoğlu, 2012; Burunsuz ve İnce, 2020; Evyapan, 2020; Söğüt ve Deniz, 2018; Tike Bafra ve Kargın, 2009), BEP geliştirmek için var olan zamanlarının yetersiz olduğunu (Burunsuz ve İnce, 2020; Evyapan, 2020), BEP geliştirme sürecine ilişkin ihtiyaç duyulan desteğe ulaşamadıklarını (Burunsuz ve

İnce, 2020; Özcan ve Sarıca, 2021; Tike Bafra ve Kargın, 2009), ailelerin BEP geliştirme sürecine katılmadıklarını ya da katılımlarının yetersiz olduğunu (Avcıoğlu, 2011; Özcan ve Sarıca, 2021; Tekin Ersan ve Ata, 2017), BEP geliştirme sürecinde farklı uzmanlar ve kurumlar arası işbirliğinin yetersiz olduğunu (Ayanoğlu ve Gür-Erdoğan, 2019; Özcan ve Sarıca, 2021; Tekin Ersan ve Ata, 2017; Yazıcıoğlu, 2019) ve okullarda yönetmelik gereği oluşturulması gereken BEP geliştirme biriminin ya hiç oluşturulmadığını ya da yeterince işlevsel düzeyde çalışmadığını (Avcıoğlu, 2011; Ayanoğlu ve Gür-Erdoğan, 2019; Özcan ve Sarıca, 2021) göstermektedir. Bu bulgular doğrultusunda, Türkiye’de özel eğitim alanında çalışan tüm paydaşların (yönetici, öğretmen, aile vb.) BEP geliştirme ve uygulama sürecine dair desteğe ihtiyaç duyduğunu söylemek mümkündür. Diğer taraftan farklı eğitim ortamlarında geliştirilmiş BEP’lerin kalitesini değerlendiren sınırlı çalışmalar da vardır. Örneğin, Rakap, Yücesoy-Özkan ve Kalkan (2019), çalışmalarında ilköğrencilerinin BEP’lerini ülkemizdeki kanun ve yönetmeliklerin gerektirdiği ve kapsayıcı eğitim literatüründe önerilen bileşenleri ne ölçüde içerdiğini incelemiştir. Bu amaç doğrultusunda 206 BEP inceleyen araştırmacılar, inceledikleri BEP’lerin ilgili bileşenleri içermediği sonucuna varmıştır (Rakap vd., 2019). Başka bir çalışmada Rakap (2015), ülkemizdeki okulöncesi dönem özel gereksinimli öğrencilerin BEP’lerini amaç ve hedef kalitesi bakımından incelemiştir. Bu amaç doğrultusunda 2235 BEP amacı inceleyen araştırmacı, amaçların düşük kalitede olduğu sonucuna ulaşmıştır (Rakap, 2015). BEP’lerin kalitesini inceleyen bir başka çalışmada ise BEP Kalitesini Değerlendirme Ölçeği (BEPKDÖ) geliştirilmiş ve bu araçla incelenen 180 BEP’in kalite puanlarının genel olarak düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Alan,2019). Yapılan alanyazın taramalarında özel eğitim kurumlarında çalışan öğretmenlerin BEP geliştirme sürecine ilişkin görüşlerinin alındığı çalışmaların çok sınırlı olduğu görülmüştür.

1.1. Araştırmanın amacı

Araştırmanın amacı, özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde görev yapmakta olan öğretmenlerin BEP geliştirme sürecine ilişkin görüşlerinin incelenmesidir.

- 1- ÖERM’lerde farklı gelişim dönemindeki öğrenciler (okulöncesi, okul ve yetişkinlik dönemi) için BEP’lerin hazırlanması süreci kim/kimler tarafından yürütülüyor? Bu süreçte roller nasıl paylaşılıyor?
- 2- ÖERM’lerde farklı gelişim dönemindeki öğrenciler (okulöncesi, okul dönemi ve yetişkinlik dönemi) için BEP hazırlanırken hangi ölçme değerlendirme araçlarından yararlanılıyor?
- 3- ÖERM’lerde farklı gelişim dönemindeki öğrenciler (okulöncesi, okul dönemi ve yetişkinlik dönemi) için BEP hazırlanırken kimler ne şekilde iş birliği yapıyor?
- 4- Öğretmenlerin ÖERM’lerde geliştirilen BEP’lerin yeterliği ve kalitesine ilişkin görüşleri ve bu yeterlik ve kalitenin artırılmasına yönelik önerileri nelerdir?

1.2. Araştırmanın önemi

Türkiye’de BEP’lere yönelik sınırlı çalışma bulunmakta ve bu alanda yapılacak çalışmaların nicelik ve nitelik olarak artması önerilmektedir. Bu çalışma, sınırlı alan yazına katkı sağlaması bakımından önemlidir. Diğer taraftan ÖERM’lerde geliştirilen BEP’lerin yapısı ve niteliği hakkında da çok az bilgiye ulaşılabildiği göz önüne alındığında bu çalışmanın önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın modeli

Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması yöntemi kullanılmıştır. Durum çalışmaları sınırlı bir sistemin derinlemesine incelenmesi ve betimlenmesidir (Merriam, 2009). Yin’e (2009) göre durum çalışmaları güncelliği devam eden bir olgunun kendi yaşam sınırlarında çalışıldığı, olgu ile içinde bulunduğu içerik arasında kesin çizgilerin bulunmadığı, birden fazla kanıt ve veri kaynağının bulunduğu

durumlarda kullanılan araştırma yöntemleridir (akt. Yıldırım ve Şimşek, 2006). Bu çalışmada ÖERM'lerde yürütülen BEP geliştirme sürecine ilişkin derinlemesine bilgi toplamak amacıyla durum çalışması desen olarak belirlenmiştir.

2.2. Araştırmanın çalışma grubu

Araştırmanın amacına uygun olarak çalışma grubu, amaçlı örnekleme yöntemlerinden tipik durum örnekleme ile belirlenmiştir. Bu yöntemin seçilme sebebi derinlemesine bilgiye sahip olduğu düşünülen bireylerle derinlemesine çalışılmasına imkân sağlamasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Araştırmanın çalışma grubunu Bursa ilinin farklı ilçelerinde beş farklı ÖERM'de öğretmenlik yapan 14 öğretmen oluşturmaktadır.

Tablo 1.

Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Demografik Özellikleri

Değişken	Değişken Sınıflaması	n
Cinsiyet	Kadın	9
	Erkek	5
Yaş	20-25	4
	26-30	4
	31-35	3
	36-40	3
Mezun olunan program	Zihin engelliler öğretmenliği	5
	Okul öncesi öğretmenliği	4
	Sınıf öğretmenliği	5
Mesleki deneyim (yıl)	1-5	6
	6-10	3
	11-15	4
	16-20	1
Özel eğitim alanındaki deneyim (yıl)	1-5	9
	6-10	3
	11-15	2
	16-20	-

2.3. Veri toplama araçları ve süreci

Araştırmada öğretmen görüşleri, görüşme tekniklerinden yarı yapılandırılmış görüşmeler aracılığıyla toplanmıştır. Bu aşamada bilgilendirme, görüşme, demografik bilgi, yarı yapılandırılmış görüşme formu ve sözleşme kullanılmıştır.

2.3.1. Bilgilendirme formu

Bilgilendirme formunun amacı araştırmaya katılan öğretmenleri araştırmanın amacından ve sürecinden haberdar etmek ve araştırmaya katılmaları için öğretmenlerin izinlerini almaktır.

2.3.2. Sözleşme

Araştırmacılar tarafından geliştirilen sözleşme ile araştırmaya katılan öğretmenlere yapılan görüşmelerde elde edilen verilerin ne şekilde kullanılacağına açıklanması ve gizlilik ile ilgili hangi kurallara riayet edileceği gibi hususlarda taahhüt verilmesi amaçlanmıştır. Hazırlanan sözleşme hem araştırmacı hem de öğretmen tarafından imzalanmıştır.

2.3.3. Demografik bilgi formu

Araştırmacılar tarafından geliştirilen bu formun amacı, katılımcılara ilişkin demografik bilgileri elde etmektir. Cinsiyet, yaş, mesleki deneyim gibi değişkenlerin olduğu form altı maddeden oluşmuştur. Demografik bilgi formu birinci araştırmacı tarafından öğretmen ile görüşülerek doldurulmuştur.

2.3.4. Görüşme formu

Yarı yapılandırılmış görüşme formu araştırmacılar tarafından geliştirilmiş; sorular ve form özel eğitim alanında öğretim üyesi olarak görev yapan iki uzmandan alınan uzman görüşleri doğrultusunda yeniden düzenlenmiştir.

Soruların anlaşılabilirliği ve amaca hizmet edip etmediğini belirlemek amacıyla ÖERM’de çalışan bir öğretmen ile ön görüşme yapılmış, yapılan bu görüşme doğrultusunda sorularda yapılan düzenlemeler ile forma son şekli verilmiştir. Görüşme formunda Tablo 2’de belirtilen sorular yer almıştır.

Tablo 2.

Yarı Yapılandırılmış Görüşme Soruları

1. Kurumunuzda çalıştığınız öğrencilerinizin BEP’leri kim/kimler tarafından hazırlanıyor?
2. Bu BEP’ler hazırlanırken sizin rolünüz nedir?
  - a. (Ek soru) BEP hazırlama sürecinde siz neler yapıyorsunuz?
3. Kurumunuzda okul öncesi dönemdeki öğrencileriniz için BEP’ hazırlama süreci nasıl yürütülüyor?
  - a. Kurumunuzda bu öğrencileriniz için BEP hazırlarken hangi araçlardan (ölçü aracı, gelişim ölçeği, milli eğitim programları vb.) yararlanılıyor?
  - b. BEP hazırlama sürecinde kimlerle, ne şekilde iş birliği yapılıyor?
    - i. Ne sıklıkta iletişime geçiyorsunuz?
    - ii. Bu iletişimin yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?
  - c. Sizin hazırladığınız bu BEP’lerin yeterliği ve kalitesi hususunda neler söylersiniz?
  - d. Sizin hazırladığınız bu BEP’lerin yeterliği ve kalitesini artırmak için önerileriniz nelerdir?
4. Kaynaştırma okullarına devam eden öğrencileriniz için BEP hazırlama süreci nasıl yürütülüyor?
  - a. Kurumunuzda bu öğrencileriniz için BEP hazırlarken hangi araçlardan (ölçü aracı, gelişim ölçeği, milli eğitim programları vb.) yararlanılıyor?
    - i. (Ek soru) ilkokul/ortaokul/lise müfredatları ile %100 örtüşen ölçü araçlarınız var mı?
  - b. BEP’ hazırlama sürecinde kimlerle, ne şekilde iş birliği yapılıyor?
    - i. Ne sıklıkta iletişime geçiyorsunuz?
    - ii. Bu iletişimin yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?
  - c. Sizin hazırladığınız bu BEP’lerin yeterliği ve kalitesi hususunda neler söylersiniz?
  - d. Sizin hazırladığınız bu BEP’lerin yeterliği ve kalitesini artırmak için önerileriniz nelerdir?

Tablo 2. Devamı*Yarı Yapılandırılmış Görüşme Soruları*

5. Yetişkin yaş grubundaki öğrencileriniz için BEP hazırlama süreci nasıl yürütülüyor?
  - a. Kurumunuzda bu öğrencileriniz için BEP hazırlarken hangi araçlardan (ölçü aracı, gelişim ölçeği, milli eğitim programları vb.) yararlanılıyor?
  - b. BEP' hazırlama sürecinde kimlerle, ne şekilde iş birliği yapıyor?
    - i. Ne sıklıkta iletişime geçiyorsunuz?
    - ii. Bu iletişimin yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?
  - c. Sizin hazırladığınız bu BEP'lerin yeterliği ve kalitesi hususunda neler söylersiniz?
  - d. Sizin hazırladığınız bu BEP'lerin yeterliği ve kalitesini artırmak için önerileriniz nelerdir?

2.3.5. Verilerin toplanması

Görüşmeler araştırmacı ile öğretmenlerin yüz yüze görüşmesi şeklinde gerçekleştirilmiştir. Görüşmenin başında araştırmaya katılan öğretmenlere araştırmanın genel amacı açıklanmış, bilgilendirme formu verilerek öğretmenlerden okumaları istenmiş, sonrasında araştırma sözleşmesi de incelettiler ve imzalatılmıştır. Görüşmeler ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınmıştır. Elde edilen ses verileri Microsoft Office 2016 ortamına çevriyazıya aktarılmıştır. Çevriyazı 1 satır aralığı, 12 punto Times New Roman formatında olup, görüşmelerden 36 sayfa (1203 satır) çevriyazı elde edilmiştir.

2.4. Verilerin analizi

Araştırma verilerinin analizinde nitel araştırma yöntemlerinden betimsel analiz kullanılmıştır. Betimsel analizde, elde edilen veriler, daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Ayrıca görüşülen ya da gözlenen bireylerin görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara sık sık yer verilir. Bu tür analizde amaç, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde betimlemektir. Daha sonra yapılan betimlemeler açıklanır ve yorumlanır, neden-sonuç ilişkileri irdelenir ve birtakım sonuçlara ulaşılır. Ortaya çıkan temaların ilişkilendirilmesi, anlamlandırılması ve ileriye yönelik tahminlerde bulunulması da, araştırmacının yapacağı yorumların boyutları arasında yer alabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2006).

2.5. Araştırmanın etik izni

Yapılan bu çalışmada "Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi" kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan "Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler" başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir.

Etik kurul izin bilgileri

Bu araştırma, Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırma ve Yayın Etik Kurulu'nun 27 /12/2020 tarihli 92662996-044/E.37244 sayılı kararı ile alınan izinle yürütülmüştür.

3. BULGULAR

Araştırmada yapılan görüşmeler sonucunda araştırmanın bulgularını oluşturan dört ana tema a) öğretmenlerin BEP geliştirme sürecindeki rolleri, b) BEP geliştirme konusunda bilgi ve becerileri, c) hazırladıkları BEP'lerin yeterliği ve kalitesini değerlendirme, d) BEP'lerin yeterliği ve kalitesini arttırmak için çözüm önerileri şeklinde belirlenmiştir.

3.1.Öğretmenlerin çalıştıkları kurumlarda BEP'lerin kim/kimler tarafından geliştirildiği ve geliştirme sürecindeki rollerine ilişkin görüşleri

Öğretmenlerin çalıştıkları kurumlarda BEP'lerin kim/kimler tarafından geliştirildiği ve geliştirme sürecindeki rollerine ilişkin kodlara ve frekans değerlerine Tablo 3'de yer verilmektedir.

Tablo 3.

BEP'lerin Kim/Kimler Tarafından Geliştirildiği ve Öğretmenlerin Geliştirme Sürecindeki Rollerini

BEP' i geliştiren kişi/kişiler	f
Hazır program	6
Öğretmen	3
Okul müdürü	3
Okul müdürü ve öğretmen	2
BEP geliştirme sürecindeki rolleri	f
Herhangi bir rolüm yok- Hazır program	10
Amaçları belirleme	2
Belirlenen amaçlara yönelik fikir beyan etme	2
Okul öncesi dönem öğrencileri BEP geliştirme sürecindeki rolleri	f
Herhangi bir rolüm yok-Hazır program	10
Okul öncesi dönem öğrencim yok	2
BEP kurulu ile	1
Sürece ilişkin bilgilendirilmedim	1
Okul dönemi öğrencileri BEP geliştirme sürecindeki rolleri	f
Herhangi bir rolüm yok (Hazır program-RAM- genel eğitim okullarındaki öğretmenlerin hazırladıkları BEP'ler)	12
Okul dönemi öğrencim yok	1
BEP kurulu ile	1
Yetişkinlik dönemi öğrencileri BEP geliştirme sürecindeki rolleri	f
Herhangi bir rolüm yok- Hazır program	10
Yetişkinlik dönemi öğrencim yok	4

Katılımcıların okul öncesi, okul dönemi ve yetişkin yaş dönemindeki öğrencileri için BEP'i geliştiren kişi/kişileri hazır program, RAM ya da öğrencilerinin genel eğitim okullarındaki öğretmenleri olarak belirttikleri görülmektedir. Katılımcılarından okul öncesi ve yetişkinlik dönemi için on, okul dönemi için on iki katılımcı BEP geliştirme sürecinde herhangi bir rolü olmadığını düşünmektedir. Bir katılımcı okul öncesi ve okul dönemi öğrencileri için BEP geliştiren kişi/kişiler olarak BEP geliştirme birimini belirtmektedir. Ancak aynı katılımcının yetişkin yaş dönemindeki öğrencileri için kurum müdürü ve öğretmeni BEP geliştiren kişi/kişiler olarak belirttiği görülmektedir.

Katılımcılardan BEP'leri kendilerinin ya da BEP geliştirme birimi ile hazırladıklarını belirtenlerin ifadeleri şu şekildedir:

“Biz uzman öğretici olarak hazırlıyoruz bu BEP’leri. Daha çok öğrencinin performansı seviyesi neyse ona göre biz BEP’lerini oluşturuyoruz. Verilmesi gereken kazanımları yazıyoruz o ay içerisinde. Hatta biz bu BEP’leri yıllık olarak hazırlıyoruz” (K2).

“Özellikle okul öncesi öğrencilerin şöyle bir BEP kurulumuz var BEP kurulunda kaç arkadaşlık biz 5 ya da 6 arkadaşız öğrenci kimse ihtiyaçlarına göre öğrencinin işte okul öncesi ya da diğer grup fark etmiyor. Yani bir BEP kurulu oluşturup arkadaşlarla birlikte çocuğun ihtiyaçlarına göre BEP’i hazırlıyoruz” (K9).

BEP geliştirme sürecinde RAM’ın, çalıştıkları kurumun, müdürün ve diğer öğretmenlerin yer aldığını belirten katılımcıların ifadeleri ise şöyledir.

“Kurumumuzda çocuklar için bir BEP hazırlamıyoruz. Sanırım zaten BEP hazırlamak RAM’dan gönderilen kazanımlar doğrultusunda diğer okuldaki öğretmenlerinin yaptığı şeyler” (K5).

“BEP’leri biz hazırlamıyoruz tabii ki kurum kendisi hazırlıyor” (K6).

“Müdür hazırlıyor. Hazırlanırken biz bir çalışma yapmıyoruz sadece imza atıyoruz” (K8).

“Bizim tarafımızdan hazırlanması gerekiyor. Genellikle biz hazırlamaya gayret gösteriyoruz ama bazen u kurum müdürümüz bu işe el attığı oluyor ama doğrusu BEP kurulunun olması ve öğretmenlerin tek başına öğrencinin ihtiyaçlarına göre BEP’lerini hazırlaması” (K9).

“BEP RAM’dan geliyor bize. Hazırlanan BEP’ler doğrultusunda dersimizi yapıyoruz. L.xxx sistemimiz var, o sisteme düşüyor sistemde benim ne çalışacağım gözüktüyor bu sistemdekileri de ben gidiyorum aşağıdan kontrol ediyorum hazır geliyor yani” (K10).

Yetişkin yaş dönemindeki öğrencileri için BEP geliştirme sürecinde ailenin isteklerini dikkate aldığını belirten katılımcının ifadeleri ise şöyledir.

“Onlar da yine hazır BEP. Ama ben kendi ölçüğüm veliyi burada ön planda tutuyorum. Çünkü artık o saatten sonra velinin okuma yazma gibi bir isteği sönmüş bitmiş oluyor. Çocukta da olmayacağı için öz bakım becerileri, kendini ifade edebilmesi, kendini ayakta tutabilmesi bir birey olmadan yanında hareket edebilmesi için öncelikle bunları sunuyorum. Neler istersiniz çalışmamı daha sonra sizin bizden beklentileriniz kurumdan ya da benden eğitiminizden ne bekliyorsunuz diye bunları veriyle birlikte ortak belirleyip ben çalışmamı BEP’i hiçe sayıp o şekilde devam ediyorum” (K12).

3.2.Öğretmenlerin BEP geliştirme sürecindeki bilgi ve becerilerine ilişkin görüşleri

Araştırmada öğretmenlerin okul öncesi, okul dönemi ve yetişkin yaş dönemindeki öğrencileri için BEP geliştirme sürecindeki bilgi ve becerilerini belirlemek adına hangi araçlardan yararlandıkları, bu araçların müfredatla uyumu, BEP geliştirme ve uygulama sürecinde kimlerle, ne sıklıkta iş birliği yaptıkları, iletişimde buldukları sorulmuştur.

3.2.1.Öğretmenlerin BEP geliştirme sürecinde yararlandıkları araçlara ilişkin görüşleri

Tablo 4’de görüldüğü üzere katılımcıların okul öncesi ve okul dönemi öğrencileri için BEP geliştirme sürecinde kullandıkları ölçü araçlarını ağırlıklı olarak RAM’dan gelen kaba değerlendirme ve hazır program oluşturmaktadır.

Tablo 4.

Öğretmenlerin BEP Geliştirme Sürecinde Yararlandıkları Araçlar

Öğretmenlerin okul öncesi dönem öğrencileri için yararlandıkları araçlar	f
Hazır program ve RAM'dan gelen kaba değerlendirme	7
Küçük adımlar	2
Kendi hazırladığı kaba değerlendirme formu	2
Kullanılan araçlara dair bilgim yok	2
Denver ve AGTE	1

Öğretmenlerin okul dönemi öğrencileri için yararlandıkları araçlar	f
Hazır program ve RAM'dan gelen kaba değerlendirme	8
Kullanılan araçlara dair bilgim yok	4
Kendi hazırladığı kaba değerlendirme formu	2

Öğretmenlerin yetişkinlik dönemi öğrencileri için yararlandıkları araçlar	f
Kullanılan araçlara dair bilgim yok	10
RAM'dan gelen araçlar	2
Kendi hazırladığı form	1
Beceri listesi	1

İki katılımcı kendi hazırladığı ölçü aracını kullandığını, üç katılımcı ise erken eğitim programlarından ve tarama envanterlerinden yararlandığını belirtmektedir. Katılımcıların onunun yetişkinlik dönemi öğrencilerine yönelik kullanılan araçlara dair bilgisinin bulunmadığını belirttiği görülmektedir.

Katılımcıların öğrencileri için BEP geliştirme sürecinde yararlandıkları araçların RAM'dan gelen kaba değerlendirme ve hazır programın oluşturduğuna ilişkin ifadeleri şu şekildedir:

"L.xxx programını çıkarıp çocuğun üzerine uygun mudur değil midir ona bakarakta çocuğa uygun olanı kendimize bir şekilde BEP oluşturmaya çalışıyoruz"(K4).

"Okul öncesi öğrencileri için kaba değerlendirmelerden yararlanıyoruz sonrasında ayrıntılı Küçük adımlar setlerini. Küçük adımlardan hareketle bir BEP oluşturuyoruz" (K5).

"Biz program ile yapıyoruz ama büyük çocuklarsa 7 yaşın üstündeyse ve kaynaştırmaya gidiyorsa Wisc-R'la hani en azından seviye belirleme yapabiliyoruz daha sonrasında ona göre bir ölçek ya da değerlendirme şeyi seçebiliyoruz"(K13).

"Yine RAM'dan gelen amaçların RAM'dan gelen modeller üzerinden bizde de belli bir işte belli kriterler var o kriterlere göre bakıyoruz ona göre değerlendiriyoruz Yani BEP kriterlerine göre değerlendiriyoruz Bizde L.xxx da var zaten"(K11).

Katılımcıların BEP geliştirme sürecinde erken eğitim programlarından ve tarama envanterlerinden yararlandığını ifade edenlerin görüşleri ise şu şekildedir.

"Mesela ben Denver yapıyorum. Ondan sonra Agte yapıyorum onlara göre çocuğun hani gereksinimlerini önce belirliyoruz. Daha sonrasında da onlara göre BEP oluşturma şansını yakalıyoruz. Ama bu bizim resmi dışı çalışmalarımızda oluyor. Onun da altını çizelim çünkü bize hazır olarak amaçlar geliyor zaten rehberlik araştırmadan öyle olduğu için de biraz elimiz kolumuz bağlı şekilde oluyor. Oradaki 5 dakikalık değerlendirmeye hazır BEP amaçları gönderilmiş oluyor. Biz ona göre aslında bir amaç belirliyoruz ama biz kendimiz çalışırken ayrıyeten bir daha yine"(K13).

Katılımcıların yetişkinlik dönemi öğrencileri için BEP geliştirme sürecinde yararlandığı araçlara yönelik görüşleri ise şu şekildedir.

“Onlar da şöyle değerlendiriyoruz. Kendi oluşturduğumuz formlarla değerlendiriyoruz. Kız ya da erkek olma durumuna göre onlardan beklenen roller neler? Hem sosyal hayatta hem ailede beklenen roller ya da bizim beklediğimiz roller doğrultusunda bir BEP hazırlıyoruz. Mesela bir genç kıza bir kahve yapma becerisi”(K5).

3.2.2.Öğretmenlerin kullandıkları ölçü araçlarının müfredat ile örtüşmesine yönelik görüşleri

Katılımcıların okul dönemi öğrencileri için BEP geliştirme sürecinde yararlandıkları araçların müfredat ile örtüşmesine ilişkin görüşleri tamamen örtüşüyor, kısmen örtüşüyor, örtüşmüyor ve fikrim yok olmak üzere dört kod altında gruplanmıştır.

Tablo 5.

Öğretmenlerin Kullandıkları Ölçü Araçlarının Müfredat ile Örtüşmesi

Ölçü araçlarının müfredat ile örtüşme düzeyi	f
Kullandığım ölçü araçları müfredat ile örtüşmüyor .	7
Uyuşup uyuşmadığına dair bir fikrim yok	4
Kullandığım ölçü araçları müfredat ile kısmen örtüşüyor.	2
Kullandığım ölçü araçları müfredat ile tamamen örtüşüyor.	1

Yedi katılımcının kullandıkları ölçü aracı ile müfredatın uyuşmadığını belirttiği, sadece bir katılımcının ise kullandıkları ölçü araçlarının müfredat ile tamamen örtüştüğünü düşündüğü görülmektedir. Ölçü araçlarının müfredat ile örtüşmediğini belirten bir katılımcı ise görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir.

“Zaten burası özel eğitim olduğu için müfredatla birebir örtüşen ölçümün olması imkânsız. Çünkü diğer üçüncü sınıfa giden bir öğrenci okul müfredatında çarpım tablosunu ezberleyebilir kazanımına gelmesi gerekirken burada çocuklar sayıları bile tanımıyor olabiliyor. Bu yüzden müfredatla örtüştüremiyoruz biz”(K2).

Bir diğer katılımcı ise müfredat ile örtüşmenin imkânsız olduğunu belirten katılımcıyı destekler nitelikte aşağıdaki görüşleri belirtmiştir.

“Bize RAM'dan gelen müfredata göre biz takip ediyoruz. Okul müfredatlarına göre zaten örtüşmesi olanaksız. Niye okul müfredatına göre zaten, Verememekten değil, bizim veremeyeceğimizden değil de zaten okul müfredatına bire bir moda mod uysa o çocuklar zaten onu yapıyor olurlardı. Rapor alıp özel öğrenme güçlüğü raporu alıp da ya da zihinsel engelli raporu hafif düzeyde alıp da buraya gelmezlerdi”(K11).

3.2.3.Öğretmenlerin BEP geliştirme sürecinde iş birliği ve iletişime yönelik görüşleri

Katılımcıların okul öncesi ve okul dönemindeki öğrencileri için en fazla iş birliğinde buldukları kişileri kurum içerisinde birlikte çalıştıkları ve öğrencilerin ders saatlerini paylaştıkları diğer öğretmenler olarak belirttikleri görülmektedir. Katılımcıların iletişim sıklığına bakıldığında ise iletişim sıklıklarının oldukça büyük farklılıklar gösterdiği görülmektedir.

Tablo 6.

Öğretmenlerin İşbirliğinde Buldukları Kişiler ve İletişim Sıklıkları

İşbirliğinde buldukları kişiler	f	İletişim sıklıkları	f
Diğer öğretmenler ve okul müdürleri	7	Çok sık	3
Anne ve baba	1	Her hafta	1
RAM	1	İki ayda bir	1
Nasıl iş birliği yapıldığını bilmiyorum	2	Senede bir	1
İşbirliğinde bulunmuyorum	1	İletişim kurmuyorum	4
Okul öncesi öğrencim olmadığı için iş birliği sürecini bilmiyorum	2	Öğrenci yeni başladığında	1
		Benimle iletişime geçilmedi	1
Diğer öğretmenler	5	Ayda bir	1
Rehber öğretmen	1	Yılda bir	2
Aile ve öğretmenler	2	Dönemde bir	1
BEP kurulu	1	Problem çıktığı zamanlarda	2
İşbirliğinde bulunmuyorum	2	Öğrencinin performansına göre değişik sıklıklarda	3
İş birliği sürecini bilmiyorum	3		
Aileler	6	Ayda bir	1
Diğer öğretmenler	2	Yılda bir	2
Aile ve öğretmenler	2	Dönemde bir	2
Okul müdürü ve öğretmenler	1	2 ayda bir	1
İşbirliğinde bulunmuyorum	3	Aile gelirse her ders sonunda	2

Okul öncesi dönemdeki öğrencileri için çok sık iletişim kurduğunu belirten üç katılımcı kurum içerisinde bulunan diğer öğretmenlerle iletişim kurduklarını belirtmektedir. Okul öncesi dönemde öğrencileri bulunan katılımcıların sekizi, kurdukları iletişiminin yeterli olmadığını düşünürken ikisi kurduklarını

iletişimin yeterli olduğunu belirtmiştir. Diğer katılımcılar ise iletişim kurmaya gereksinim duymadıklarını beyan etmişlerdir.

Katılımcılarından üçü okul dönemi öğrencileri için iletişim sıklıklarının öğrencilerinin performans düzeyine göre farklılıklar gösterdiğini belirtmiştir. Üç katılımcı öğrencilerin amaçları beklenenden hızlı ya da yavaş gerçekleştirmeleri durumunda oluşan değişiklikleri yine kurum içerisindeki diğer öğretmenler ile paylaşmak için iletişim kurduklarını ifade etmişlerdir.

Katılımcıların yetişkinlik dönemi öğrencileri için ise en fazla iş birliğinde buldukları kişileri öğrencilerinin aileleri olarak belirttikleri görülmektedir. İletişim sıklığına ilişkin verilerde farklılıklar yetişkinlik döneminde de devam etmektedir. Katılımcılardan altısının iletişim için sıklık vermediği, ikisinin yılda bir iletişim kurmanın yeterli olduğunu düşündüğü, sekizinin kurdukları iletişiminin yeterli olmadığını, birinin ise günlük iletişim kurmanın yeterli olacağını düşündüğü görülmektedir.

Katılımcılardan BEP geliştirme sürecinde iş birliğinde buldukları kişileri diğer öğretmenler ve okul psikolojik danışmanları olarak belirtenlerin ifadeleri şu şekildedir:

“Kaynaştırma öğrencileri için okuldaki öğretmenleriyle iletişime geçmeye çalışıyoruz Tabii onların ne kadar yardımcı olup olmamasına bağlı aslında bu süreç”(K1).

“Mesela başka bir öğretmen alıyorsa, daha iyi tanıyan bir öğretmen varsa onunla gidip konuşuyorsun. Hani ondan hocam bu öğrenci, neler yapabilir, falan filan diye bilgi alınıyorsa onun ışığında bir BEP hazırlıyorsun.”(K3).

“Yani bu öğrenciye göre değişiyor. Ee şöyle oluyor mesela haftalık konuştuğum öğretmen de var. Öğretmen kendisi değerlendirip amaçlar almış ya da ben burada değerlendirmişim ikimizin hani ortak amaçları vardır ya da tamamen bütünleşiyordur. O mesela yazıyor bana. Hocam biz bu hafta bunları çalıştık diye. Ben o hafta mesela çalıştığımı yazıyorum ya da onun çalıştığının değerlendirmesini alıyorum”(K8).

Katılımcıların diğer öğretmenler ve okul psikolojik danışmanlarıyla kurdukları iletişimin sıklığına dair ifadeleri ise şu şekildedir.

“Raporları geldikçe ya da işte zaten okullarındaki rehber öğretmenleriyle birer defa iyi kötü görüşmüşüzdür. Bir sıkıntı olduğu zaman özellikle raporlar değiştiği zaman” (K11)

“Çok sık olduğunu söyleyemem. Yani onlar bizden bekler bizler onlardan bekleriz. Dediğim gibi 30 ya da 35 civarı öğrenci alınca hepsi ayrı bir dünya” (K14).

Katılımcılardan BEP geliştirme sürecinde iş birliğinde buldukları kişilerin RAM ve aile olduğunu belirtenlerin ifadeleri ise şu şekildedir.

“RAM ile iş birliği yapmış oluyoruz. 6 ayda bir, yani ya da senede bir -yok senede bir, bu da hani yüz yüze bir şekilde olmuyor evraklar aracılığıyla”(K14).

“Ailesiyle görüşürüz. Biz ilk önce zaten değerlendirmeye aldığımızda aileyle beraber değerlendirmeye alıyoruz” (K2).

“Genelde ailelerle iş birliği sağlanıyor. Yani birçok aileye ulaşma konusunda sıkıntı yaşıyoruz, birçok aile artık yıllardır uzun süre olduğu için artık böyle bir bıkkınlığı da oluyor. Ama iletişime açık olan veliler geliyor zaten hocam işte sizinle tanışmak istedik falan diyorlar öyle yani” (K3).

“Yetişkin öğrenciler için ailelerle yapıyoruz zaten ee karşımızda başka da bir şey bulamadığımız için ya öğrencinin durumuna bakıyoruz yani neredeydi BEP’ini onlara da gösteriyoruz zaten onlara da imzalattırıyoruz takip ettiriyoruz” (K11).

3.3.Öğretmenlerin geliştirdikleri BEP’lerin yeterliği ve kalitesini değerlendirmesine ilişkin görüşleri

Öğretmenlerin BEP’lerin yeterliğini ve kalitesine yönelik değerlendirmeleri yeterli ve kaliteli, yeterli ve kaliteli değil olmak üzere iki kod altında gruplanmıştır.

Tablo 7.

Öğretmenlerin Okul Öncesi Dönem Öğrencileri İçin Hazırladıkları BEP'lerin Yeterliği ve Kalitesine Yönelik Görüşleri

Okul öncesi dönem yeterli ve kaliteli	f
Kendim hazırladığım için	2
Okul öncesi dönem yeterli ve kaliteli değil	f
RAM'dan gelen raporlar nedeniyle	5
Okul müdürlerinin amaçları belirlemesi nedeniyle	4
Bu dönemde öğrencim olmadığı için fikrim yok	2
Okul dönemi yeterli ve kaliteli	f
Kendim hazırladığım için	3
Okul dönemi yeterli ve kaliteli değil	f
Bu dönemde öğrencim olmadığı için fikrim yok	3
İş birliği sağlanmadığı için yeterli değil	2
Hazır program yeterli değil	2
RAM'dan gelen amaçlar yeterli değil	1
Yetişkinlik dönemi yeterli ve kaliteli	f
Ailelere danıştığımız için	2
Yetişkinlik dönemi yeterli ve kaliteli değil	f
Alınan amaçlar yetersiz ve işlevsel değil	5
RAM'dan gelen amaçlar yetersiz	1

Okul öncesi ve okul dönemi öğrencileri için kendi hazırladıkları BEP'lerin yeterli ve kaliteli olduğunu; RAM'dan gelenlerin ise yeterli ve kaliteli olmadığını düşünen katılımcıların ifadeleri şu şekildedir.

“Yani tabii ki de tam anlamıyla mükemmel şekilde hazırlanmıyor bunlar. Hani çünkü RAM'dan gelen raporlara dayalı bir şekilde şey oluyor ve RAM'daki raporlar... Kimi zaman öğrenci yapmak istemiyor, tanımıyorlar. Yani zaten tanımaları mümkün değil. Böyle durumlarda sıkıntılı oluyor. Mesela işte bir tane öğrencim vardı yeni kayıt 3 yaşında Öğrenci RAM raporunda öz bakım becerisi gözüküyor. Çocuk bana geliyor. Anne diyor ki ben öz bakım asla istemiyorum. Benim çocuğum her şeyi yapıyor. Benim öğrencime kavram ya da otizm üzerinde eğitim yapın diyor. O noktada ailenin dediklerini de dikkate almak zorunda kalıyoruz. Zaten de böyle olması gerekir. O noktada anlaşmayı bulmaya çalışıyoruz yani” (K10)

Okul öncesi ve okul dönemi öğrencileri için katılımcıların BEP'lerin hazır program ile hazırlanması, RAM'dan gelmesi ve kurum müdürleri tarafından hazırlanmaları nedeniyle yeterli ve kaliteli olmadığına yönelik görüşlerini yansıtan ifadeleri ise şu şekildedir.

“Öğrenci ile direk iletişimde olan zaten öğretmenler ee kesinlikle onların hazırlaması gerekiyor. Yani öğrenciye yönelik bu şekilde olması gerekiyor. Kurum hazırlıyor bizim elimize sunuyor biz de ona göre ilerliyoruz yeterli değil tabii ki...” Kaynaştırma öğrencilerine de hem okuldaki öğretmenlerinin hem de

buradaki öğretmenlerin birlikte bir çalışıp diyaloga geçip aynı şekilde hazırlamaları gerektiğini düşünüyorum. Bizim kurumun değil''(K6)

''Hiçbir şekilde yeterli bulmuyorum. Tamamen bence eğitimciye bırakılmalı. Çünkü çocukla o çocuğu tanıyan kişi olduğu için geçmişi de o olduğu için ya da onunla devam edebileceği için en doğru kararı bence eğitimci kendisi vermelidir. O yüzden RAM'ların bu şekilde belirlenmesi ve kurumların da hazır program kullanması doğru bulmuyorum''(K12).

Yetişkinlik dönemi öğrencileri için geliştirdikleri BEP'lerin yeterli ve işlevsel olduğunu düşünen katılımcıların görüşlerini yansıtan ifadeleri ise şu şekildedir.

''Yeterli ve kaliteli aslında. Bu süreç yine aileyle öğrencinin eksiklerini bire bir konuşarak, fikir alışverişini yaparak gerçekleştirilmeye çalışılıyor'' (K2).

Yetişkinlik dönemi öğrencileri için amaçların yeterli ve işlevsel olmadığını düşünen katılımcıların görüşlerini yansıtan ifadeleri ise şu şekildedir.

''Biraz daha işlevsel beceriler edinebilir diye düşünüyorum. Çok da günlük yaşamında kullanacağı şeyler. Açıkçası yine dediğim gibi okulun fiziki şartlarından kaynaklanan ya da bir vizyon eksikliğinden kaynaklanan şartlardan dolayı çok da işlevsel beceriler amaç edindiğimizi söyleyemem''(K5).

''Daha genişletilebilir, daha kısaltılabilir bazı amaçlar var. Ama şeyleri yani hazır sunulduğu için bize sıkıntı. Yani bize diyor ki oradaki öğretmen arkadaşımız bir atanmış olan öğretmen diyor ki işte bunları çalışabilirsiniz, bunları çalışamazsınız diyor. Biz de ona göre, yaptığımız için bir kalıp bir şey almış oluyoruz yani öğretmeni kısıtlanmış oluyor bir şekilde''(K13).

3.4.Öğretmenlerin geliştirdikleri BEP'lerin yeterliliği ve kalitesini arttırmak için çözüm önerileri

Öğretmenlerin hazırladıkları BEP'lerin yeterliliği ve kalitesini arttırmak amacıyla sundukları öneriler Tablo 8'de yer almaktadır.

Tablo 8 incelendiğinde katılımcıların okul öncesi ve okul dönemindeki öğrencileri için hazırladıkları BEP'lerin yeterliliği ve kalitesini arttırmak amacıyla yapılabileceklerle ilişkin görüşlerini yansıtan ifadeleri ise şu şekildedir:

''Kaliteyi arttırmak için aslında tüm hocaların birlikte çalışmasını şöyle hem okuldaki öğretmenle hem de kurumdaki öğretmenlerin aslında dönemden döneme değil de daha çok sıklıklarla iletişim halinde olup değerlendirme yapmasını önerebilirim''(K1).

''Bence BEP toplantıları yapılabilir. Bizim kurumumuzda böyle bir toplantı söz konusu değil de. Öğretmenlerin birbirleriyle iş birliği ya da veli öğretmen iş birliği bunlar yapılabilir görüş ve öneriler sağlanabilir bu bağlamda''(K8).

''Tamamen bence yine eğitimciye bırakılmalı. Bu zaten hazır plan başladığından itibaren sürekli yetersizliğini ben dile getiriyorum ondan öncesinde biz kendimiz hazırlıyorduk ve RAM'a giderken de çocuklar biz kendimiz belirliyorduk. Yaptığımız amaçları, isteyeceğimiz çalışacağımız amaçlarını biz kendimiz belirliyorduk. Bu bahsettiğim 2007 yıllarında o zaman daha sağlıklı oluyordu hem çalışmalar hem BEP'ler'' (K12).

''Bence oradaki sunulan amaçlar yani rehberlik araştırmaya verilmiş olan amaçların tekrardan düzenlenmesi gerektiğine inanıyorum. Alt amaç geçişleri biraz daha hızlı geçilmiş, bazılarında çok aşırı yüklenmiş. Mesela onları hani biraz daha gözden geçirilip yeni amaçların verilmesini ya da alt amaçların oluşturulmasını isterim'' (K13).

Tablo 8.

Öğretmenlerin Geliştirdikleri BEP'lerin Yeterliliği ve Kalitesini Arttırmak İçin Çözüm Önerileri

Okul öncesi dönem öğrencileri	f
BEP'leri öğretmenler hazırlamalı-program kullanılmamalı	5
Veli öğretmen iş birliği artırılmalı	2
BEP toplantıları düzenlenmeli	1
Değerlendirmeler daha nitelikli yapılmalı	1
Uygun ölçü araçları hazırlanmalı	1
Okulların fiziki şartları iyileştirilmeli	1
Öğrenci sayıları ve haftalık ders saatleri azaltılmalı	1
Okul dönemi öğrencileri	f
BEP'ler öğrencilerin tüm öğretmenleri ile hazırlanmalı	7
Herhangi bir önerim yok	3
İşbirliği sağlanmalı ve düzenli hale getirilmeli	2
BEP'leri öğretmenler hazırlamalı	2
Yetişkinlik dönemi öğrencileri	f
Aile ve öğretmenler arasında kurulacak iş birliği artırılmalı	6
Herhangi bir önerim yok	3
Değerlendirme ve amaç belirleme sırasında öğrencinin fiziksel çevresi dikkate alınmalı	2
Amaçları öğretmen belirlemeli	1

Tablo 8'de katılımcıların yetişkinlik dönemindeki öğrencileri için hazırladıkları BEP'lerin yeterliliği ve kalitesini artırmak amacıyla yapılabileceklere ilişkin görüşlerini yansıtan ifadeleri ise şu şekildedir:

"Mesela çocuğun evine gidilip, işte ailedeki çevresi neyi nasıl bu çocuğun ne tür şeyleri var bunların falan araştırılması gerekebilir ama maalesef yapılmıyor öyle şeyler" (K3).

"Yetişkin öğrencilerimiz için çocukları daha çok sosyal alanda değerlendirmek gerekiyor. En azından burada sadece kurum içerisinde kaldıkları için çok fazla ilerleyemiyoruz. Bir park olsun alışveriş merkezi olsun, sinema gibi yerlere götürmek gerekiyor"(K4).

"Okulun fiziki şartlarının biraz daha düzeltilmesinin ben daha iyi olacağını düşünüyorum. BEP hazırlarken okulun fiziki şartlarını da göz önünde bulundurarak hazırlıyoruz. Daha sosyal yaşam, günlük yaşam, sosyal hayat becerilerini çok fazla alamıyoruz hani okulun fiziki şartları buna biraz daha uygun olsa o tip becerileri de daha fazla katabiliriz diye düşünüyorum. Öğretmenlerin bakış açısını geliştirici bir takım destek eğitimler hazırlanabilir. Daha işlevsel beceriler nasıl edinilebilir bunu birazcık görüp bakış açısıyla genişletilebilir diye düşünüyorum. O yüzden farklı farklı eğitimler düzenlenebilir ya da düzenlenen eğitimlere katılması teşvik edilebilir" (K5).

"Öğretmenlerin velilerle biraz daha iş birliği içinde bulunup biraz daha esnek program hazırlandığında daha rahat verimli olacağını düşünüyorum". (K12)

4. TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu araştırmada ÖERM’de çalışan 14 öğretmenin BEP geliştirme sürecine ilişkin görüşlerini belirlemek amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda öğretmenlerin okul öncesi, okul dönemi ve yetişkin yaş dönemindeki öğrencileri için BEP geliştirme sürecinde; rolleri, yararlandıkları ölçü araçları, ölçü araçlarının müfredat ile örtüşme durumları, iş birliğinde buldukları kişiler ve iletişim sıklıkları belirlenmiştir. Ayrıca öğretmenlerin geliştirdikleri BEP’lerin kalite ve yeterliliğine ilişkin görüşleri, kalite ve yeterliliğini arttırmaya yönelik önerileri istenmiştir.

Öğretmenlerin çalıştıkları kurumlarda BEP’lerin kim/kimler tarafından geliştirildiği ve geliştirme sürecindeki rollerine ilişkin araştırma sonuçları katılımcıların BEP’i geliştiren kişi/kişileri hazır program, RAM ya da öğrencilerinin genel eğitim okullarındaki öğretmenleri olarak belirttikleri ve BEP geliştirme sürecinde aktif rollerinin bulunmadığını düşündüklerini göstermektedir. Öğrencilerinin eğitsel performansları hakkında en nitelikli bilgiye sahip olması gereken öğretmenlerin değerlendirme sonuçlarına dayalı amaç belirlemek yerine hazır programlar kullanarak amaçları belirledikleri, kurum müdürlerinin amaç belirleme sırasında neredeyse öğretmenler kadar aktif olduğu kimi zaman BEP geliştirme sürecini yürüttükleri karşımıza çıkmaktadır. Araştırma sonuçları Eldeniz-Çetin ve Şen (2017) tarafından yapılan araştırma sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Eldeniz-Çetin ve Şen (2017) özel eğitim öğretmenliği alan mezunu olmayan ve rehabilitasyon merkezinde çalışan 10 öğretmen ile yaptıkları görüşmeler sonunda 4 öğretmenin kendi hazırlamadıkları BEP’leri kullandıklarını, hazır olarak verildiği için BEP hazırlama sürecinde sorun yaşamadıklarını belirttikleri görülmektedir. Ayrıca Ayanoglu ve Gür-Doğan (2019) okul yöneticilerinin BEP hazırlama ve uygulama sürecinde karşılaştıkları sorunlar arasında öğretmenlerin öğrenci ihtiyacına göre değil de internetten alınan hazır planları kullanarak BEP hazırladıklarını belirtmektedirler.

Araştırmanın ikinci sonucu ise öğretmenlerin BEP geliştirme sürecinde yararlandıkları ölçü araçlarının RAM’den gelen kaba değerlendirme ve/veya hazır program olduğunu, öğretmenlerin yetişkinlik dönemi öğrencileri için ise kullandıkları araçlara ilişkin bilgi sahibi olmadıklarını göstermektedir. Öğretmenlerin hazır programlardan yararlanarak BEP geliştirmeleri geliştirmede yararlanacakları araçlara ilişkin yeterli bilgi düzeyine sahip olmamalarının bir nedeni şeklinde düşünülebileceği gibi araçlara ilişkin yeterli bilgi sahibi olmamaları hazır program kullanmalarına yol açan bir etmen olarak da düşünülebilecektir. Her iki durumda da öğretmenlerin BEP hazırlama sürecinde araç hazırlama ve/veya var olan araçları kullanmaya ilişkin sınırlı bilgi ve beceriye sahip oldukları sonucu ortaya çıkmaktadır. Araştırma sonuçları BEP geliştirmek için var olan bilgi düzeyinin eksik ya da yetersiz olduğunu (Avcıoğlu, 2012; Burunsuz ve İnce, 2020; Eyyapan, 2020; Söğüt ve Deniz, 2018; Tike Bafra ve Kargın, 2009) belirleyen çalışmalar ile benzerlik göstermektedir. Özellikle yetişkinlik dönemindeki öğrenciler için öğretmenlerin kullanılan araçlara ilişkin bilgilerinin olmadığını belirtmeleri yetişkin dönemdeki özel gereksinimli bireylerin yaşamlarını bağımsız olarak sürdürmeleri, iş ve meslek becerileri edinmelerine yönelik olarak önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Kurumların belirlenen becerileri çalışmak için uygun fiziksel ve sosyal ortamlara sahip olmamaları öğretmenler için amaç belirlemede sınırlayıcı bir faktör olabilmektedir. Araştırmanın sonuçları BEP geliştirme ve uygulama sürecinde öğretmenlerin bilgi gereksinimlerinin bulunduğu, öğretmenlerin fiziksel ortam ve materyal ihtiyaçlarına yönelik taleplerinin okul yöneticileri tarafından desteklenmediği sonucuna ulaşan çalışmalar tarafından da desteklenmektedir (Akay,2011; Can, 2015; Kış, 2013; Kuyumcu, 2011; Nizamoğlu, 2006; Şekercioğlu,2010; Vural ve Yıkmuş, 2008). Araştırmanın bir diğer sonucu ise öğretmenlerin okul dönemindeki öğrencileri için BEP geliştirme sürecinde yararlandıkları ölçü araçlarının müfredat ile örtüşmediğine ya da bu konu hakkında bir fikirlerinin bulunmadığına dair cevap vermiş olmalarıdır. Özellikle okul dönemi öğrencilerin akademik becerilerdeki gereksinimlerini desteklemek için BEP önemli bir fırsat olarak karşımıza çıkmaktayken araştırma sonuçları öğretmenlerin BEP geliştirme süreçlerine yönelik müfredata dair bilgi düzeylerinde sınırlılıklar olduğunu, değerlendirme aşamasından başlayarak yeterli zamanı ayırmadıkları/ayıramadıkları, değerlendirme için müfredata uygun araç belirleme ve hazırlamada zorluklar yaşadıklarını göstermektedir.

Araştırmanın bir diğer önemli sonucu ise katılımcıların BEP geliştirme sürecinde işlevsel ve öncelikli gereksinimlere yönelik amaç belirlemek için öğretmenlerin aile, diğer öğretmenler, okul yönetimi ve öğrencinin kendisi ile iş birliği yapmaya yönelik gereklilikleri çok dikkate almadıklarının görülmesidir. Katılımcılar arasındaki küçük bir grubun BEP geliştirme sürecinde aile, diğer öğretmenler ve öğrencinin kendisi ile iş birliği yaparak amaç belirleme yoluna gittikleri dikkat çekmektedir. Özellikle okul öncesi dönemde ailenin çocuğun eğitim yaşantısına katılımının ortaya çıkardığı olumlu sonuçların fark edilmesinin mümkün olamamasına rağmen öğretmenlerin iş birliğini genel olarak aileler yerine kurum müdürleri ile sürdürdükleri görülmektedir. Yetişkinlik dönemindeki öğrenciler için ise aile ile olan iş birliğinin ailenin kuruma gelip gelmeme durumu ile ilişkili olduğu fark edilmektedir. Ayrıca öğretmenlerin iş birliği denildiğinde ders sonunda kısa süreli bilgi aktarımı ya da sadece BEP geliştirme dönemlerinde alınan imza ya da öğretmenlerin kimi öğrenci için yılda iki, ayda bir, kimi öğrenci için her dersin sonunda yürüttükleri bilgi paylaşımını düşündükleri görülmektedir. Oysa özel gereksinimli bireyler gereksinimlerinin uygun şekilde karşılanabilmesi için farklı uzmanların iş birliğine her zaman ihtiyaç duymakta (Cavkaytar,2012) ve özellikle BEP geliştirme ve uygulama sürecinde uzmanlar arasında iş birliği daha da önem kazanmaktadır (Öztürk ve Eratay, 2010). Ortak bir amaca yönelik karar alabilmek adına kurulan gönüllü etkileşimler olarak tanımlanan iş birliğinden söz edebilmek için tarafların gönüllülüğü, eşitliği, karar verme sürecini, ortaya çıkan sonuçların sorumluluğunu ve kaynakları paylaşmaları, ortak amaçlara yönelik iş birliği yürütüyor olmaları gereklidir (Friend ve Cook, 2000; Gümüşkaya, 2018). Bu durumda öğretmenlerin BEP geliştirirken ve uygularken aile, diğer öğretmenler, okul yönetimi ve öğrencinin kendisi ile iş birliği adına yürüttükleri süreçlerin iş birliği tanımı ve özellikleri ile sınırlı düzeyde örtüştüğü ayrıca öğretmenlerin sınırlı düzeyde iş birliği kurdukları söylenebilecektir. Bu araştırmanın sonuçları ülkemizde iş birliğine yönelik yapılmış çalışmaların sonuçları ile benzerlik göstermektedir (Akın,2019; Eldeniz-Çetin ve Şen, 2017; Evyapan, 2020; Kılıç, 2020; Yener ve Dayı, 2021). Yener ve Dayı (2021) kaynaştırma öğrencilerinin devam ettiği genel eğitim okulu ve ÖERM’de görev yapan uzmanlar arasında iş birliğinin olmasının, öğrenci için ortak ve işlevsel amaçların belirlenmesini sağlayacağını, fiziki ve sosyal şartlar dikkate alınarak belirlenen işlevsel amaçların etkililik ve verimlilik adına farklılıklar göstereceğini belirtmektedir. İşbirliğinin nitelik ve niceliği ortaya çıkan BEP’in kalitesini etkileyecek etmenlerden biri olarak düşünülebilecektir (Batu, 2007; Fiscus ve Mandell, 2002; Kurt, 2019; Özyürek, 2009; Smith ve Brownell, 1995; Tike Bafra ve Kargın, 2009). Öğretmenlerin BEP geliştirme ve uygulama sürecinde kurdukları iş birliğinin büyük farklılıklar göstermesi kalite ve yeterlilik ile ilgili görüşlerini de etkilemektedir. Örneğin öğretmenlerin özellikle yetişkinlik döneminde hazırladıkları BEP’leri yeterli ve kaliteli bulma nedenleri aile ile iş birliği yapıyor olmaları olarak karşımıza çıkmaktayken okul öncesi ve okul dönemi öğrencileri için ise hazırladıkları BEP’leri kaliteli ve yeterli bulmamaları iş birliğinin yeterince kurulamaması nedeniyle belirlenen amaçların işlevsel olmadığını düşünmeleri sebebiyledir.

Öğretmenlerin geliştirdikleri BEP’lerin yeterliği ve kalitesini değerlendirmesine ilişkin görüşleri ve çözüm önerilerine dair sonuçlar ise öğretmenlerin kalite ile ilgili sınırlı değişkene (iş birliği-amaç belirleme) vurgu yaptıkları, kaliteye ilişkin alan yazında belirlenen değişkenler (Alan, 2019; Rakap, 2015) ile ilgili görüş belirtmediklerini göstermektedir. Öğretmenlerin BEP geliştirme ve uygulama sürecinin kalitesini arttırmaya ilişkin görüş ve önerilerinde ise tam tersi bir durumun söz konusu olduğu, öğretmenlerin alan yazında BEP’lerin kalitesini değerlendirmek için kullanılan pek çok değişken için önerilerinin olduğu fark edilmektedir. Öğretmenlerin, yeterli bulmadıkları ölçü araçlarının yerine kendi hazırladıkları ölçü araçlarını kullanmalarına, BEP geliştirme sürecinde taraflar ile iş birliğini arttırmak için BEP toplantıları düzenlenmesine ve bu toplantılara ailenin, diğer uzmanlarının katılım göstermesine, belirlenen amaçların öğretimi için gerekli fiziki düzenlemelerin yapılmasına ilişkin önerilerinin bulunduğu görülmektedir. Özetle, öğretmenler geliştirdikleri ve uyguladıkları BEP’leri kalite açısından değerlendirdiklerinde yeterli kalitede bulmazken kalitesini arttırmaya yönelik önerilerde bulunarak sorunları ve olası çözüm önerilerini belirlemektedirler. BEP geliştirme, uygulama, kalite ve yeterliliğinin değerlendirilmesine ilişkin ÖERM

dışında farklı eğitim ortamlarında yapılan araştırma sonuçları incelendiğinde ise araştırmaların sonuçları farklı eğitim ortamlarından veri toplanmasına rağmen bu araştırmanın sonuçları ile benzerlik göstermektedir (Çıkkılı, Gönen, Aslan Bağcı ve Kaynar, 2020; Çuhadar, 2006; Karaca, 2018; Kuyumcu,2011, Öztürk ve Eratay,2010; Özcan ve Sarıca, 2021). Bu araştırmalarda, eğitim uygulama okulunda çalışan öğretmenlerin BEP'i nasıl hazırlayacakları konusunda bilgi yetersizliklerinin bulunduğunu ve BEP hazırlarken güçlüklerle karşılaştıklarını (Öztürk ve Eratay, 2010), genel eğitim okullarında öğretimsel uyarlamaların planlanması ve uygulanmasında, amaçların belirlenmesi ve değerlendirilmesinde sorunlarla karşılaşıldığı (Çuhadar, 2006; Karaca, 2018; Kuyumcu,2011), özel eğitim okul ve sınıflarında görev alan öğretmenlerin ise BEP hazırlama, öğrencinin değerlendirilmesi ve işlevsel amaç belirlemede (Keser ve Tanrıverdi, 2021) zorlandıkları tespit edilmiştir. Ayrıca BEP geliştirmeye yönelik iş birliği, yasal düzenlemelerin bilinirliğinin artırılması, hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimlere gereksinim duyulduğu belirlenmiştir (Avcı ve Sakallı Demirok,2022; Gözün ve Yıkılmış, 2004; Kargın, 2004; Özcan ve Sarıca,2021). BEP geliştirmeye ilişkin süreçlerde genel eğitim okullarında, özel eğitim uygulama okullarında ve ÖERM'de hem alan mezunu hem de alan mezunu olmayan öğretmenlerin benzer nitelikte güçlükler ve sorunlar yaşıyor olmalarının pek çok farklı nedene bağlı olabileceği düşünülmektedir. Bu nedenlerden biri ÖERM'de çalışan özel eğitim bölümü alan mezunu olmayan öğretmenlerin BEP geliştirme ve uygulamaya yönelik yeterli hizmet içi eğitimlerden yararlanmamış olmaları olabileceken bir diğeri ise hizmet içi eğitim süreçlerinin farklı gelişimsel özelliklere, farklı müfredat içeriklerine uygun planlanmamış olması (Eldeniz-Çetin ve Şen, 2017) olabilecektir. Özel eğitim bölümü alan mezunu olmayan öğretmenlerin dışında ÖERM'de ya da özel eğitim uygulama okullarında çalışan özel eğitim alan mezunu öğretmenlerin ise BEP geliştirme ve uygulamaya yönelik süreçlerde güçlükler yaşıyor olması yasal düzenlemelerin (kararname, yönetmelik, genelge vd.) yeterince bilinmiyor ve uygun şekilde yürütülüyor olması (Kılıç, 2020) ve/veya öğretmen yetiştirme programlarında var olan dersler ve ders içeriklerinin BEP geliştirme ve uygulamaya yönelik karşılaştıkları güçlüklerle yeterince cevap bulamayacakları şekilde düzenlenmiş olması olabilecektir.

Sonuç olarak ÖERM'de çalışan öğretmenlerin BEP geliştirme ve uygulamaya yönelik görüşlerini belirlemek amacıyla yola çıkan sınırlı sayıda araştırmanın biri olan bu araştırmanın sonuçlarının alan yazında BEP geliştirme uygulama kalite ve yeterliliğini belirleme ile ilgili yapılan araştırma sonuçları ile örtüştüğü söylenebilecektir (Avcıoğlu, 2011; Ayanoğlu ve Gür-Erdoğan, 2019; Çuhadar, 2006; Eldeniz-Çetin ve Şen,2017; Gözün ve Yıkılmış, 2004; Karaca, 2018; Kuyumcu,2011; Özcan ve Sarıca, 2021; Öztürk ve Eratay, 2010; Tekin Ersan ve Ata, 2017; Yazıcıoğlu, 2019). Bu araştırmada elde edilen sonuçlar ışığında ÖERM'de çalışan öğretmenlerin, yasal düzenlemelere uygun olarak BEP geliştirme ve uygulama süreçlerinde yer alan kurum-kuruluşlar, aileler, diğer uzmanlar ile iş birliği kurmasının sağlanması önerilmektedir. İkinci bir öneri olarak ÖERM'de çalışan öğretmenlerin, değerlendirme aşamalarına, BEP geliştirme sürecine, iş birliğine ve yasal sorumluluklarına ilişkin bilgi ve uygulama düzeylerini arttırmaya yönelik öğretmen eğitim programlarına yer verilmelidir.

Kaynakça / Reference

- Alan, Ş. (2019). *Özel eğitim okullarında geliştirilmiş olan bireyselleştirilmiş eğitim programlarının (BEP) kalitelerinin incelenmesi* [Yüksek lisans tezi]. Anadolu Üniversitesi.
- Akay, E. (2011). *Kaynaştırma ortamındaki işitme engelli ilköğretim öğrencilerine sunulan destek eğitim odası sürecinin incelenmesi*. [Yüksek lisans tezi]. Anadolu Üniversitesi.
- Akın, A. (2019). *Öğretmenlerin bireyselleştirilmiş eğitim programlarının geliştirilmesi, uygulanması ve değerlendirilmesinde yaşadığı güçlüklerin belirlenmesi ve çözüm önerileri* [Yüksek lisans tezi]. Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi.
- Avcı, G. & Sakallı Demirok, M. (2022). Sınıfında özel gereksinimli öğrencisi bulunan farklı branşlarda görev yapan ortaokul öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimine ilişkin görüşleri. *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2), 501-520. <https://doi.org/10.47525/ulasbid.1033233>
- Avcioğlu, H. (2011). Zihin engelliler sınıf öğretmenlerinin bireyselleştirilmiş eğitim programı (BEP) hazırlamaya ilişkin görüşleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 12(1), 39-53. https://doi.org/10.1501/Ozlegt_0000000156
- Avcioğlu, H. (2012). Rehberlik ve araştırma merkez (RAM) müdürlerinin tanılama yerleştirme-izleme, bireyselleştirilmiş eğitim programı (BEP) geliştirme ve kaynaştırma uygulamasında karşılaşılan sorunlara ilişkin algıları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(3), 2009-2031.
- Ayanoğlu, Ç., & Gür-Erdoğan, D. (2019). Okul yöneticilerinin kaynaştırma öğrencilerine bireyselleştirilmiş eğitim planı (BEP) hazırlanması/uygulanması hakkındaki görüşleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 20(4), 677-706. <https://doi.org/10.21565/ozelegitimdergisi.531039>
- Batu, E. S. (2007). Bireyselleştirilmiş eğitim programlarında ekip çalışmasına yer verilmesi. O. Gürsel (Ed.), *Bireyselleştirilmiş eğitim programlarının geliştirilmesi içinde*. Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları.
- Burunsuz, E., & İnce, M. (2020). İlköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin bireyselleştirilmiş eğitim programının uygulanmasına ilişkin öğretmen görüşleri. *Mediterranean Journal of Educational Research*, 14(31), 530-544. <https://doi.org/10.29329/mjer.2020.234.25>
- Can, B. (2015). *Bireyselleştirilmiş eğitim programları ile ilgili özel eğitim öğretmenlerinin yaşadıkları sorunlar ve bu sorunlara yönelik çözüm önerileri*. [Yüksek lisans tezi]. Yakın Doğu Üniversitesi.
- Cavkaytar, A. (2012). Özel eğitime gereksinim duyan çocuklar ve özel eğitim. İbrahim H. Diken (Ed.), *Özel eğitime gereksinimi olan öğrenciler ve özel eğitim içinde* (ss.1-28). Pegem Akademi.
- Çıkılı, Y., Gönen, A., Aslan Bağcı, Ö. & Kaynar, H. (2020). Özel eğitim alanında görev yapan öğretmenlerin bireyselleştirilmiş eğitim programı (BEP) hazırlama konusunda yaşadıkları güçlükler. *OPUS- Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 15, 5121-5148. <https://doi.org/10.26466/opus.659506>
- Çuhadar, Y. (2006). *İlköğretim okulu 1-5. sınıflarda kaynaştırma eğitimine tabi olan öğrenciler için Bireyselleştirilmiş Eğitim Programlarının hazırlanması, uygulanması, izlenmesi ve değerlendirilmesi ile ilgili olarak sınıf öğretmenleri ve yöneticilerinin görüşlerinin belirlenmesi* [Yüksek lisans tezi]. Zonguldak Karaelmas Üniversitesi.
- Eldeniz Çetin, M. & Şen, G. (2017). Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde çalışan öğretmenlerin sorunlarının belirlenmesi. *International Journal of Social Science*, 59, 53-69. <http://dx.doi.org/10.9761/JASSS7133>.

- Evyapan, G. (2020). *Okul öncesi öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimine ilişkin öz-yeterlilik algı düzeyleri ve bireyselleştirilmiş eğitim programı hakkındaki görüşleri* [Yüksek lisans tezi]. Balıkesir Üniversitesi.
- Fiscus, D. E., & Mandell, J. C. (2002). *Bireyselleştirilmiş eğitim programlarının geliştirilmesi* (G. Akçamete, H. G. Şenel, & E. Tekin (Eds.). Anı Yayıncılık
- Friend, M. & Cook, L. (2000). *Interactions: Collaboration skills for school professionals*. Longman.
- Gartin, B. C., & Murdick, N. L. (2008). IDEA 2004: The IEP. *Remedial and Special Education*, 26 (6), 327-331. <https://doi.org/10.1177/07419325050260060301>
- Gözün, Ö. & Yıkılmış, A. (2004). Öğretmen adaylarının kaynaştırma konusunda bilgilendirilmelerinin kaynaştırmaya yönelik tutumlarının değişimindeki etkililiği. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 5(2), 65-77. https://doi.org/10.1501/Ozlegt_0000000081.
- Gümüşkaya, Ö. (2018). *Bütünleştirmede iş birliği: Tanımı, önemi, türleri*. M. Çitil (Ed.) Bütünleştirme içinde (ss.75-101). Vize Akademik.
- Kamens, M. W. (2004). Learning to write IEPs: A personalized, reflective approach for preservice teacher. *Intervention in School & Clinic*, 40(2), 77-80.
- Karaca, M. A. (2018). Kaynaştırma eğitimi programının öğretmenlerin kaynaştırma uygulamalarındaki mesleki yeterliliklerine etkisi. [Yüksek lisans tezi]. Necmettin Erbakan Üniversitesi.
- Kargın, T. (2004). Kaynaştırma: tanımı, gelişimi ve ilkeleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 5 (2), 1-13. https://doi.org/10.1501/Ozlegt_0000000080
- Keser, F., & Tanrıverdi, A. (2021). Teacher competencies and qualifications for support services in special education institutions. *Pamukkale University Journal of Education*, 53, 328-354. <https://doi.org/10.9779/pauefd.848889>
- Kış, H. (2013). *Destek eğitim odasındaki uygulamalara ilişkin rehber öğretmenler ve özel eğitim sınıf öğretmenlerinin görüşleri* [Yüksek lisans tezi]. Abant İzzet Baysal Üniversitesi.
- Kılıç, M.H. (2020). *Özel eğitim kurumlarında görev yapan öğretmenlerin karşılaştıkları sorunlar (Merkezefendi ve Pamukkale ilçe örneği)* [Yüksek lisans tezi]. Pamukkale Üniversitesi.
- Kurt, M. (2019). Bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlama. A. Arıcıoğlu & F. Gültekin (Eds.), *Okul Psikolojik Danışmanlarına Yaygın Sorunlar İçin Yol Haritası* içinde (1. Baskı). Asos Yayıncılık.
- Kuyumcu, Z. (2011). *Bireyselleştirilmiş eğitim planı geliştirilmesi ve uygulanması sürecinde öğretmenlerin yaşadıkları sorunlar ve bu sorunlara yönelik çözüm önerileri* [Yüksek lisans tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2004). *Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı: Yol haritası*. Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2012). Özel eğitim kurumları yönetmeliği. Resmî Gazete (Sayı: 28239). <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/03/20120320-5.htm>
- Milli Eğitim Bakanlığı (2018). Özel eğitim hizmetler yönetmeliği. Resmî Gazete (Sayı: 30471). <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/07/20180707-8.htm>
- Merriam, S. B., & Tisdell, E. J. (2016). *Qualitative Research: A Guide to Design and Implementation* (4th ed.). CA: Jossey Bass.
- Nizamoğlu, N. (2006). *Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma uygulamalarındaki yeterlilikleri*. [Yüksek lisans tezi]. Abant İzzet Baysal Üniversitesi.
- Özan, S., & Sarıca, A. D. (2021). Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı: Sınıf ve rehberlik öğretmenlerinin deneyimleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 22(1),147-174. <https://doi.org/10.21565/ozelegitimdergisi.664973>

- Öztürk, C. Ç., & Eratay, E. (2010). Eğitim uygulama okuluna devam eden zihinsel engelli öğrencilerin öğretmenlerinin bireyselleştirilmiş eğitim programı hakkındaki görüşlerinin belirlenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(2),145-159.
- Özyürek, M. (2009). *Bireyselleştirilmiş eğitim programını geliştirme ve temelleri (5. baskı)*. Kök Yayıncılık.
- Rakap, S. (2015). Quality of individualised education programme goals and objectives for preschool children with disabilities. *European Journal of Special Needs Education*, 30(2), 173–186. <https://doi.org/10.1080/08856257.2014.986909>
- Rakap, S., Yucesoy-Ozkan, S., & Kalkan, S. (2019). How complete are individualized education programmes developed for students with disabilities served in inclusive classroom settings? *European Journal of Special Needs Education*, 34(5), 663-677. <https://doi.org/10.1080/08856257.2019.1580840>
- Smith, S. W., & Brownell, M. T. (1995). Individualized educational program: Considering the broad context of reform. *Focus on Exceptional Children*, 28(1), 1–12.
- Söğüt, D., & Deniz, S. (2018). Sınıf öğretmenlerinin bireyselleştirilmiş eğitim programı (BEP) hazırlamada karşılaştıkları güçlükler ve kaynaştırma uygulamalarına ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(2), 423-443. <https://doi.org/10.17556/erziefd.402532>
- Şahin, A., & Gürler, B. (2018). Destek eğitim odasında ve kaynaştırma ortamlarında çalışan öğretmenlerin bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlama sürecinde yaşadıkları güçlüklerin belirlenmesi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(29),594-625. <https://doi.org/10.14520/adyusbd.437206>
- Şekercioğlu, B. (2010). *İlköğretim ikinci kademe branş öğretmenlerinin, kaynaştırma uygulamalarında karşılaştıkları sorunlar ile ilgili görüşler*. [Yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Tekin Ersan, D., & Ata, S. (2017). Okul öncesi öğretmenlerinin bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlanmasına ilişkin görüşleri. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(1), 162-177. <https://doi.org/10.24315/trkefd.366706>
- Tike Bafra, L., & Kargın, T. (2009). Sınıf öğretmenleri, rehber öğretmenler ve rehberlik araştırma merkezi çalışanlarının bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlama sürecine ilişkin tutumları ve bu süreçte karşılaştıkları güçlüklerin belirlenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 9(4), 1933-1972.
- Vural, M., & Yıkılmış, A. (2008) Kaynaştırma sınıfı öğretmenlerinin öğretimin uyarlanmasına ilişkin yaptıkları çalışmaların belirlenmesi, *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Dergisi*, 8(2), 141-159.
- Vuran, S., Bozkuş-Genç, G., & Sani-Bozkurt, S. (2017). İş birliği ile bireyselleştirilmiş eğitim programı geliştirme süreci: Durum çalışması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 18(2), 165-184. <https://doi.org/10.21565/ozelegitimdergisi.316362>
- Yaman, A. (2017). *Bireyselleştirilmiş eğitim programlarının geliştirilmesi ve uygulanmasına yönelik sınıf öğretmenlerinin görüşlerinin belirlenmesi*. [Yüksek lisans tezi]. Necmettin Erbakan Üniversitesi.
- Yazıcıoğlu, T. (2019). Rehberlik öğretmenlerinin bireyselleştirilmiş eğitim programı (BEP) biriminin işleyişine ilişkin görüşleri. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(5), 225-234. <https://doi.org/10.18506/anemon.520753>
- Yener, C. & Dayı, E. (2021). Kaynaştırma öğrencileri ile çalışma yapan uzmanlar arasındaki BEP sürecindeki iş birliğinin uzman ve aile görüşlerine dayalı olarak belirlenmesi. *Trakya Eğitim Dergisi*. 11 (1),76-93.

Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayınevi.

Yılmaz, M. F. (2013). *Bireyselleştirilmiş eğitim programlarının (BEP) uygulanmasında ilköğretim kurumlarında görev yapan yöneticilerin karşılaştıkları engellerin incelenmesi (Gaziantep ili merkez ilçeleri örneği)* [Yüksek lisans tezi]. Hasan Kalyoncu Üniversitesi.

EXTENDED ABSTRACT

1. INTRODUCTION

Individualized education programs (IEP) can be defined as forms in which the educational process of individuals with special needs and all services that will directly or indirectly affect this process (supportive education services, health services, social services, etc.) are planned, and these services are used as a road map in the implementation process. (Gartin & Murdick, 2008; Kamens, 2004; Rakap, 2015; Rakap, Yücesoy, & Kalkan, 2019). Many factors determine the quality of IEPs. Among these factors, variables such as the nature of the measurement tools used when preparing the IEP, the structure of the team formed during the IEP development process, the competencies of the IEP team members, and the working structure of the IEP team can be listed (Batu, 2007; Fiscus & Mandell, 2002; Kurt, 2019; Özyürek, 2009; Smith & Brownell, 1995; Tike Bafra & Kargın, 2009).

In Turkey, individuals with special needs who continue their education in different educational environments (inclusive education, special education school, special education class) can receive support for educational services from special education rehabilitation centers (SERCSs). In addition, individuals in early childhood and adulthood who have completed formal education also meet some of their special education needs from SERCSs. This situation also reveals that individuals from very different age groups, with different disabilities, and who continue their formal education in different educational environments receive services from SERCSs. Student diversity necessitates similar diversity in the IEPs prepared for these students.

It is possible to say that all stakeholders working in the field of special education in our country need support regarding the IEP development and implementation process (Ayanoğlu & Gür-Erdoğan, 2019; Avcıoğlu, 2012; Burunsuz & İnce, 2020; Evyapan, 2020; Öztürk & Eratay, 2010; Söğüt & Deniz, 2018; Şahin & Gürler, 2018; Tike Bafra & Kargın, 2009; Yaman, 2017; Yazıcıoğlu, 2019; Yılmaz, 2013). In the literature review, it was seen that the studies in which the opinions of teachers working in SERCS were taken regarding the IEP development process were very limited. It is recommended that the studies to be carried out in this field increase in quantity and quality. This study is essential in terms of contributing to the limited literature. On the other hand, considering that very little information is available about the structure and quality of IEPs developed in SERCS, this study's importance emerges again.

1.1. Aim

The research examines teachers' opinions working in SERCS regarding the IEP development process.

1. Who prepares IEPs for students in different developmental periods (preschool, school, and adulthood) in SERCS? How are roles shared in this process?
2. Which measurement and evaluation tools are used in SERCS when preparing IEPs for students in different developmental periods (preschool, school, and adulthood)?
3. Who cooperates in what way while preparing IEPs for students in different developmental periods (preschool, school, and adulthood) in SERCS?
4. What are teachers' opinions on the adequacy and quality of IEPs developed in SERCS and their suggestions for increasing this adequacy and quality?

2. METHOD

In the research, a case study was chosen to collect in-depth information about the IEP development process in SERCS. One of the intentional sampling techniques was typical case sampling, which determined the

study group. The research study group consists of 14 teachers who teach in five different SERCS districts in Bursa. In the study, teachers' opinions were collected through semi-structured interviews, one of the interview techniques. At this stage, information, an interview, demographic information, a semi-structured interview form, and a contract were used.

The interviews between the researcher and the teachers were conducted face-to-face. At the beginning of the interview, the general purpose of the research was explained to the teachers participating. An information form was given to them, and they were asked to read it. Then, the research contract was reviewed and signed. The interviews were recorded with a voice recorder. Descriptive analysis, one of the qualitative research methods, was used to analyze the research data.

3. FINDINGS, DISCUSSION, AND RESULTS

As a result of the interviews conducted in the research, the four main themes that constitute the findings of the study are a) teachers' roles in the IEP development process; b) their knowledge and skills in IEP development; c) evaluating the adequacy and quality of the IEPs they prepare; and d) solution suggestions to increase the adequacy and quality of IEPs.

The results of the research on who developed IEPs in the institutions where teachers work and their roles in the development process show that the participants stated that the person(s) who developed the IEP were ready-made programs, RAMs, or their students' teachers in general education schools and that they thought that they did not have an active role in the IEP development process. We encounter that teachers, who need to have the most qualified information about the educational performances of their students, set goals using ready-made programs instead of setting goals based on evaluation results and that institution principals are almost as active as teachers during goal setting and sometimes carry out the IEP development process. The research findings are similar to Eldeniz-Çetin's (2017) research.

The second result of the research shows that the measurement tools teachers use in the IEP development process are rough assessments and ready-made programs from RAM, and teachers do not have information about the tools they use for adult students. The research results are like studies that determine that the existing level of knowledge to develop IEP is incomplete or insufficient (Avcıoğlu, 2012; Burunsuz & İnce, 2020; Evyapan, 2020; Söğüt & Deniz, 2018; Tike Bafra & Kargın, 2009).

Another result of the research is that teachers responded that the measurement tools they used in developing IEPs for their students did not coincide with the curriculum or that they did not have an opinion about this issue. Another significant result of the research is that the participants did not consider it a requirement for teachers to cooperate with the family, other teachers, school administration, and the student to determine goals for functional and priority needs in the IEP development process. Notably, a small group of participants tried to set goals by collaborating with the family, other teachers, and the student during the IEP development process. In addition, when teachers talk about collaboration, it is seen that they think of short-term information transfer at the end of the lesson, signatures obtained only during the IEP development periods, or information sharing that teachers carry out twice a year, once a month for some students, and at the end of each lesson for some students. However, individuals with special needs always need the cooperation of different experts to meet their needs appropriately (Cavkaytar, 2012), and collaboration between experts becomes more critical, especially in the IEP development and implementation process (Öztürk & Eratay, 2010). The results of this research are like the results of studies conducted on cooperation in our country (Akkın, 2019; Eldeniz-Çetin & Şen, 2017; Evyapan, 2020; Kılıç, 2020; Yener & Dayı, 2021). The significant differences in the collaboration of teachers in the IEP development and implementation process also affect their views on quality and adequacy. Considering the results obtained in the research, it is recommended that teachers working in SERCS cooperate with families and other experts according to legal regulations. As a second recommendation, teacher training programs should be included to increase teachers' knowledge and practice levels working in SERCS regarding the evaluation stages, IEP development process, cooperation, and legal responsibilities.

ARAŞTIRMANIN ETİK İZİNİ

Bu çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması gerektiği belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir.

Etik kurul izin bilgileri

Etik değerlendirmeyi yapan kurul adı: Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırma ve Yayın Etik Kurulu

Etik değerlendirme kararının tarihi: 27 /12/2020

Etik değerlendirme belgesi sayı numarası: 92662996-044/E.37244

ARAŞTIRMACILARIN KATKI ORANI

Yazar 1: Araştırmanın tasarlanması, veri analizi, raporlaştırma. %45

Yazar 2: Araştırmanın tasarlanması, veri analizi, raporlaştırma. %35

Yazar 3: Geçerlik ve güvenirlik çalışmaları, raporlaştırma.% 20

ÇATIŞMA BEYANI

Araştırmada herhangi bir kişi ya da kurum ile finansal ya da kişisel yönden bağlantı yoktur. Araştırmada çıkar çatışması bulunmamaktadır.